

Tarja Mäkipää
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan AMK-tutkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2021

SE OLI HENKIREIKÄ!

**Asiakkaiden kokemuksia SOSKU-hankkeen menetelmistä kohti
työllistymistä edistäviä palveluita**

TIIVISTELMÄ

Tarja Mäkipää

Se oli henkireikä! Asiakkaiden kokemuksia SOSKU-hankkeen menetelmistä kohti työllistymistä edistäviä palveluita.

38 sivua ja 2 liitettä

Kevät 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyössä tarkasteltiin SOSKU- hankkeessa olleiden asiakkaiden kokemuksia kuntoutuksessa käytetyistä menetelmistä. Tarkoituksena oli tulosten perusteella saada tietoa niistä menetelmistä, jotka auttoivat asiakasta kohti työllistymistä edistäviä palveluita, sekä niistä mitkä kaipaavat kehittämistä. Näiden perusteella voidaan työllisyysyksikössä lisätä työllistymistä edistäviä menetelmiä kuntouttavaan työtoimintaan.

Aineistonkeruumenetelmänä oli käytetty puhelinhaastattelua. Puhelinhaastattelussa käytettiin kysymyslomaketta, joka sisälsi avoimia ja strukturoituja kysymyksiä. Aineisto analysoitiin laadullisena tutkimuksena.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että, asiakkaat kokivat yksilötyöskentelyn auttaneen heitä parhaiten kohti työllistymistä edistäviä palveluita. Ryhmätoiminnot edistivät osallisuutta ja osallistumista, mutta eivät suoranaisesti lisänneet työllistymisen edellytyksiä. Ryhmätoiminnoista oli kuitenkin jäänyt hyviä ja pysyviä muutoksia elämään.

Yksilötyöskentelyn rinnalla ryhmätoimintojen kehittäminen yhdessä asiakkaiden kanssa, lisää heidän osallisuuttaan ja hyvinvointiaan. Tällä työskentely menetelmällä voidaan saavuttaa asiakkaille paremmat edellytykset siirtymisessä työllistymistä edistäviin palveluihin.

Kun asiakkaat voivat itse vaikuttaa ryhmätoimintojen sisältöön ja on pyritty poistamaan niistä kaikki osallistumisen esteet, voidaan puhua kynnyksettömistä palveluista.

Asiasanat: osallisuus, SOSKU- hanke, työllistymistä edistävät palvelut

ABSTRACT

Tarja Mäkipää

"That was my lifeline"- client experiences from SOSKU- project`s methods for employment promotion services.

38 pages and 2 appendices

Spring 2021

Diakonia University of Applied Sciences

Bachelor`s Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

The thesis examines the SOSKU project's client experiences of the methods used in rehabilitation. The purpose was to obtain information about the methods that helped the client towards employment promotion services, as well as those that can be improved. On the basis of these the employment unit can add up methods of promoting employment in rehabilitation work.

The questionnaire and interviews used as the data collection method were conducted by telephone. A questionnaire containing open and structured questions was used for the telephone survey. The material was analyzed as a qualitative research.

As a conclusion of the research we can say that clients experienced individual work helping them the most towards employment services. Group activities promoted their participation and client involvement but didn't directly increase employment, though group activities made positively permanent changes in their lives.

Alongside of individual work the group activities developed with clients will increase their participation and well-being. With this working method we can achieve better qualifications to the transition to employment promotion services.

When the clients themselves can make an impact on group activities and what they contain and when the effort has been made to remove the barriers to participation: it will be non-threshold services.

Keywords: participation, SOSKU- project, employment services

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 SOSKU-HANKE JA YHTEISKEHITTÄMINEN	6
3 SOSIAALINEN KUNTOUTUS.....	8
3.1 Yksilötyöskentely sosiaalisessa kuntoutuksessa	10
3.2 Ryhmätoiminta sosiaalisessa kuntoutuksessa	11
4 OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN	12
5 TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄT PALVELUT	14
5.1 Kuntouttava työtoiminta.....	15
5.2 Työkokeilu.....	15
5.3 Koulutuskokeilu.....	16
5.4 Työnhaku- ja uravalmennus.....	16
5.5 Työvoimakoulutus	17
5.6 Palkkatuettu työ	17
5.7 Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella tuettuna	18
6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	18
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
7.1 Aineiston analyysi	21
8 TULOKSET.....	22
8.1 Haastateltavat.....	23
8.2 Yksilöohjaus.....	23
8.3 Ryhmätoiminta	25
8.4 Haastateltavien työmarkkinatilanne.....	26
8.5 Muuta SOSKU-hankkeesta	27
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	27
10 POHDINTA JA EETTISYYS.....	30
LIITE 1. Haastattelulomake.....	39

LIITE 2. Tiedote haastateltaville	41
---	----

1 JOHDANTO

Yhteiskunnallisesta ja yksilöllisestä näkökulmasta työttömyys on merkittävä ilmiö ja sen taustalla vaikuttavat useat yhteiskunnalliset ja yksilölliset tekijät. Yhteiskunnan kehitykseen ja talouteen vaikuttaa työmarkkinoiden toimivuus, mutta työttömyyden lisääntyessä verotulot vähenevät ja sosiaaliturvamenot lisääntyvät. Työttömyyteen johtavia ja työllistymistä hankaloittavia syitä voivat olla yksilön työ- ja toimintakykyyn sekä koulutukseen ja osaamiseen liittyvät haasteet. Negatiiviset vaikutukset työttömyyden myötä voivat olla yksilölle merkittäviä, koska ne liittyvät sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin, sekä taloudelliseen tilanteeseen (Saunavaara, 2020.)

Marinin hallituksen tavoitteessa työllisyysasteen lisäämiseksi on kuntouttavan työtoiminnan uudistaminen mainittu yhtenä asiana. Sen järjestelmää uudistetaan sosiaalisella kuntoutuksella, jossa otetaan huomioon heikossa työmarkkina- asemassa olevan tai pitkäaikaistyöttömän yksilöllinen kuntoutustarve. Tällä vahvistetaan työelämävalmiuksia ja turvataan yhteiskunnallinen osallisuus (Valtioneuvosto i.a.)

Pitkäaikaistyöttömille ja vaikeasti työllistyville sosiaalisen kuntoutuksen tarve on suuri ja erilaisia menetelmiä sen toteuttamisessa on paljon. Sen taustalla on ymmärrys kokonaisvaltaisesta työskentelystä silloin, kun yksilön ongelmat ovat kasautuneet ja pitkittyneet. Näiden myötä sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden edistämiseksi tarvitaan sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteitä. Näitä toimenpiteitä voivat olla yksilöllinen tuki (rinnalla kulkeminen, kotikäynnit), sekä erilaiset toiminnalliset ryhmät (vertaistuki, työtoiminta, vapaaehtoistoiminta). (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.).

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos toteutti valtakunnallisen sosiaalisen kuntoutuksen SOSKU- kehittämishankkeen 2015–2018 välisenä aikana, jossa sosiaali- ja terveystalouden ammattilaiset, sekä asiakkaat yhdessä kehittivät, testasivat ja

loivat uusia toimintamalleja ja menetelmiä sosiaaliseen kuntoutukseen. Hankkeen asiakastyö päättyi yli kaksi vuotta sitten ja hankkeen menetelmien hyödyllisyydestä kohti työllistymistä edistäviä palveluita, ei ole aiempia tutkimuksia tehty.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää SOSKU-hankeessa käytettyjen menetelmien hyödyllisyys, sekä mitkä menetelmät eivät asiakkaiden mielestä toimineet, kun tavoitteena on työllistymistä edistävät palvelut. Haastateltavat ovat SOSKU-osahankkeeseen osallistuneita asiakkaita ja haastattelut toteutin yksilöhaastatteluinä puhelimitse.

Tulosten perusteella voidaan työllisyysyksikössä kehittää sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä, kun asiakkaan tavoitteena on eteneminen. Usein kunnissa järjestetään sosiaalista kuntoutusta kuntouttavana työtoimintana, joten toimintojen kehittäminen asiakkailta saatujen palautteiden perusteella on tärkeää.

Opinnäytetyöni tekemisessä yhteistyökumppaninani on SOSKU-hankkeeseen osallistuneen kunnan työllisyysyksikkö.

2 SOSKU-HANKE JA YHTEISKEHITTÄMINEN

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan osallistuminen ja toimijuus edellyttää, että hänellä on mahdollisuus ja oikeus saada tukea ja apua, sekä vaikuttaa omaan toimintaansa ja osallistumiseen omien voimavarojen mukaan. Sosiaalisen kuntoutuksen periaatteena on edistää asiakkaan omaehtoisen motivaation syntymistä, mikä edellyttää luottamuksellista yhteistyösuhdetta asiakkaan ja ammattilaisen välillä (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, i.a.).

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos toteutti valtakunnallisen sosiaalisen kuntoutuksen SOSKU-kehittämishankkeen 1.4.2015 ja 31.12.2018 välisenä aikana. Hankkeessa sosiaali- ja terveystalveluiden ammattilaiset, sekä asiakkaat yhdessä kehittivät, testasivat ja loivat uusia toimintamalleja sosiaaliseen kuntoutukseen. Yhteiskehittämisen lähtökohtana oli asiakkaiden ja ammattilaisten välinen suhde, jossa haastettiin hierarkkista vuorovaikutusta, sekä korostettiin vastavuoroisuutta ja kumppanuutta. SOSKU- hanketta toteuttivat THL:n lisäksi 11 eri yhteistyökumppania. Nämä koostuivat kaupunkien sosiaali- ja terveystalveluiden ammattilaisista, ammattikorkeakouluista, sekä kuntoutussäätiö.

Hankkeessa kehitettiin uusia, vaikuttavia ja asiakaslähtöisiä toimintamalleja, yhdessä asiakkaiden ja verkoston toimijoiden kanssa. Tällä kehittämistyöllä haluttiin lisätä asiakkaiden osallisuutta, sekä vaikuttamismahdollisuutta. SOSKU- hankkeeseen osallistuneet asiakkaat olivat pääasiassa työmarkkinoiden ulkopuolella ja heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevat henkilöitä. Keskeistä heille oli kokonaisvaltaisen, laaja-alaisen tuen sekä ohjauksen tarve. Heidän toimintakykynsä SOSKU-hankkeeseen tullessa saattoi olla hyvin alhainen, joten mahdollisuudet esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen oli arvioitu heikoksi. Asiakkaat saattoivat olla myös sosiaali- ja terveystalveluiden ulkopuolelle jääneitä tai heitä, jotka eivät olleet kiinnittyneet palveluihin aiemmin (Raivio, 2018, s. 9–10.) Kehittämistyössä perusideana oli kaikkien asianomaisten, niin asiakkaiden kuin ammattilaistenkin osallistuminen alusta asti parempien talveluiden kehittämiseen ja niihin liittyvien haasteiden ratkaisemiseen. (Kostilainen & Nieminen, 2018, s.120.)

Tasaveroinen suhde ammattilaisiin saattoi näkyä asiakkaan kohdalla niin, että hän ryhtyi osallistumaan kuntoutuksen suunnitteluun ja toteutukseen, sekä toi esiin omia halujaan ja tarpeitaan aktiivisemmin. Asiakkaiden mukaan ottaminen kehittämistyöhön eli yhteiskehittäminen, oli hankkeen toiminnoissa läpileikkävänä periaatteena. Yhteiskehittämisessä korostuivat asiakaslähtöinen yhteistyö, moniammatillisuus ja kumppanuus. Tämä toimintatapa vaati palveluiden sovittamista yhteen yli sektorirajojen, sekä asiakasprosessien kehittämistä yhdessä. Kehittäjäasiakkaat osallistuivat yksilövalmennuksen ja ryhmätoimintojen suunnitteluun, niiden toteuttamiseen ja arviointiin. Perusajatuksena oli heikossa asemassa olevien ihmisten aseman ja osallisuuden vahvistaminen palveluissa, sekä yhteiskunnassa laajemminkin. Näissä esiin nousseet havainnot ja kehittämisideat vietiin eteenpäin muun muassa sosiaalityön esimiestasolle. Tällä tiedolla oli merkitystä, kun arvioitiin asiakkaille tarjottujen palvelujen toimivuutta tai toimimattomuutta. Hankkeen tuloksina kehitettyjä sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä on osaksi osahankekuntien palveluverkostoon vakiinnutettu. Tästä esimerkkinä Jyväskylän SOSKU-osahankkeen myötä aikuissosiaalityö koosti toimintakertomuksen. Sen avulla saatiin näkyväksi, miten hyvin sillä hetkellä olevat palvelut vastasivat kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kuntalaisten tarpeisiin. Sen yhtenä tuloksena Jyväskylän aikuissosiaalityössä aloitettiin Chat-palvelu, jonka kautta kansalaiset saavat nopeaa, sujuvaa ja reaaliaikaista neuvontaa. Chat-keskusteluiden myötä aikuissosiaalityö on saanut lisää tietoa millaista palvelua asiakkaat ovat kaivanneet (Raivio, 2018, s.12, s.19, s.27–28, s.30)

Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittäminen mahdollistaa asiakkaiden ja ammattilaisten välillä olevan vuorovaikutuksen myötä huomaamaan jotakin aiemmin toiseen sijoittamaansa heikkoutta tai vahvuutta itsessäänkin. Lisäksi yhteiskehittäminen vahvistaa myös ammattilaisten osallisuutta. Se lisää heidän vastavuouuttaan asiakkaiden kanssa, jolloin he voivat yhdessä kehittää ja luoda tunnistamiaan sosiaalisen kuntoutuksen tarpeita (Kostilainen & Nieminen, 2018, s.136.)

Sosiaalisen kuntoutuksen palveluita tulisi suunnitella siten, että ne palvelisivat asiakkaita yksilöllisesti, niiden tulisi olla monipuolisia ja joustavia, sillä samat palvelut eivät sovi kaikille (Ihalainen, 2018, s.49).

SOSKU-hankkeen myötä Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos julkaisi vuonna 2018 suositukset työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen laatukriteereistä. Sen yhtenä tarkoituksena on sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden tuottajien henkilöstöön liittyvät laatukriteerit, jonka mukaan henkilöstöllä tulee olla riittävä sosiaalihuollon ja sosiaalisen kuntoutuksen osaaminen, sekä ohjaamis- ja valmennustaito (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2018, s.4.)

Sosiaalista kuntoutusta ja sen menetelmiä kehitettäessä vaatii ohjaajalta tietoa ja taitoa yhteen sovittaa niitä menetelmiä, joilla saavutetaan mahdollisimman hyvät edellytykset asiakkaiden osallisuuden ja osallistumisen lisäämiseksi. Asiakkaiden mukaan ottaminen kehittämistyöhön ja toimintojen suunnitteluun, lisää myös heidän motivaatiotaan ja sitoutumistaan toimintaan.

3 SOSIAALINEN KUNTOUTUS

Sosiaalinen kuntoutus on määritelty sosiaalihuoltolaissa seuraavasti: Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi (L 1301/2014, 17. §). Tämän tavoitteena on yksilön vahvistaminen elämänhallintaan, selviytymään arjen toiminnoista, lisäämään toimintakykyä ja osallisuutta.

Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä on hyvin väljä sosiaalihuoltolaissa (L 1301/2014) jolloin itse sosiaalinen kuntoutus saatetaan sivuuttaa lain yleisluontoisuuden vuoksi. Väljä määritelmä antaa kunnille mahdollisuuden tehdä sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden suunnittelun ja toteutuksen tarvelähtöisesti (Kostilainen & Nieminen, 2018, s.97.)

Tyypillistä sosiaaliselle kuntoutukselle on suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja moniammatillisuus. Tavoite ja suunnitelma linkittyvät toisiinsa, johon

voidaan tarvittaessa liittää muita kuntoutusta edistäviä palveluita yhteistyössä asiakkaan, hänen verkostonsa sekä muiden toimijoiden kesken (Holopainen, 2016, s.18.) Sosiaalinen kuntoutus on yksilön omaehtoisen motivaation synnyttämisen edistämistä, luottamuksellista yhteistyösuhdetta yksilön ja ammattilaisen välillä ja se toteutuu yhteisössä ja tietyissä ympäristöissä (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 1.a.-a).

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat tarvitsevat usein erilaisia, yhtäaikaista tuki- ja palveluita ja heillä saattaa olla takanaan monia kasautuneita haasteita, kuten pitkäaikaistyöttömyyttä, toimeentuloon liittyviä vaikeuksia, sekä tarvetta mielenterveys- ja päihde palveluihin. Sosiaalisen kuntoutuksen tehtävänä on auttaa asiakasta löytämään ne tiedot ja taidot, joilla hän voi saavuttaa mahdollisimman hyvän fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn. Kun näitä kykyjä vahvistetaan, madaltuu asiakkaan kynnyksiä lähteä esimerkiksi työllistymistä edistäviin palveluihin. Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoituksena ei ole asiakkaan kuntoutuminen suoraan työelämään, vaan usein työllistymistä edistäviä palveluita mietitään yhdessä jo kuntoutuksen aikana. (Kostilainen & Nieminen, 2018, s.27, s.104, s.233.)

Sosiaalista kuntoutusta voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmämuotoisena, se ehkäisee syrjäytymistä, lisää yksilön osallisuutta yhteiskuntaan, hänen omia kykyjään ja suoriutumistaan vastaavilla tavoilla. Kun sosiaalista kuntoutusta yhteensoviteetaan muun kuntoutuksen kanssa, sen pitää perustua yksilön muun toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämiseen kokonaisvaltaisesti. Lisäksi sosiaalisessa kuntoutuksessa yksilölle annettava tuki voidaan yhdistää toiminnallisuuteen, jolloin tätä osuutta määrittelee tavoite, miten, missä ja kuka toiminnallista osuutta toteuttaa. Yleisimpiä menetelmiä sosiaalisessa kuntoutuksessa ovat sosiaalityön antama tehostettu tuki ja ohjaus, ryhmätoiminta, työllistymistä tukevat palvelut, vertaistuki, perhetyö, päihde- ja mielenterveyspalvelut sekä vapaaehtoistoiminta (Kuntoutussäätiön yhteisömedia, i.a.)

Sosiaalisten taitojen lisääminen ja vahvistaminen on ollut SOSKU- osahankkeiden kaikissa toiminnoissa keskeisesti mukana, kun tavoitteet ovat liittyneet osallisuuden edistämiseen. Hankkeessa osalle asiakkaista sosiaalinen kuntoutus oli

selkeästi rakentunut työelämäosallisuutta ja työelämävalmiuksia edistäväksi toiminnaksi, käytännössä tämä tarkoitti osallistumista kuntouttavaan työtoimintaan. Osalla asiakkaista kuntoutuksen painopiste oli osallisuuden vahvistamisessa, ja tavoitteet olivatkin liittyneet hyvinvoinnin lisäämiseen ja toimintakyvyn vahvistamiseen, jolloin palvelua ei voitu pitää työvoimapolitiittisena toimenpiteenä (Raivio, 2018, s.45, s.66.)

3.1 Yksilötyöskentely sosiaalisessa kuntoutuksessa

Yksilötyöskentely on asiakaslähtöistä, tavoitteellista, motivoivaa, asiakkaan osallisuutta edistävää ja säännöllisesti sovittuja tapaamisia asiakkaiden arkiympäristöissä. Työskentely perustuu luottamuksellisen ja aidosti dialogisen suhteen rakentamiseen asiakkaan ja työntekijän välillä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.-b).

Yksilötyöskentelyssä on varattava riittävästi aikaa asiakkaalle niin yksittäisissä tapaamisissa, kuin myös koko kuntoutuksen osalta. Työskentely on valmentavaa, rinnalla kulkemista, sekä asiakkaan auttamista tunnistamaan hänen omia vahvuuksiaan ja osaamistaan. Yksilötyöskentelyssä on tärkeää antaa asiakkaalle mahdollisuus tavata toimisto- ja virastoympäristöjen ulkopuolella, tämä antaa uudenlaisia tulokulmia vuorovaikutukseen. Työntekijän ja asiakkaan yhteisellä pohdinnan avulla asiakas asettaa muutostavoitteita elämälleen. Mitkä ovat ne keinot millä hän niihin pääsee, mitä asiakas on valmis itse tekemään saavuttaakseen muutoksen ja mikä rooli on työntekijällä muutoksen tukijana. Yksilötyöskentelyä voidaan toteuttaa myös jalkautuvana palveluna, jolloin tavoitteet voidaan asettaa asiakkaan omien voimavarojen mukaisesti. (Ihalainen, 2018, s.9.) Jalkautuva palvelu viedään asiakkaan kotiin silloin kun hänen voimavaransa eivät riitä muualla tapahtuvaan yksilötyöskentelyyn.

SOSKU-hankkeessa yksilötapaamiset koostuivat kotikäynteinä, asiakkaan tukemisesta arjen asioiden hoitamisessa, toiminnallisuudesta, verkostotapaamisista, sekä keskustelutapaamisista. Olennaista yksilötyöskentelyn alkuvaiheessa oli saada hyvä ja luottamuksellinen suhde asiakkaaseen. Tämä vaati työntekijältä

tilannetajua ja herkkyyttä omien toimintatapojen suhteen, sekä kykyä tunnistaa milloin asiakas tarvitsi enemmän tukea ja ymmärrystä. Työntekijän oli myös tärkeää tiedostaa milloin toimia viranomaisen ja asiantuntijan roolissa ja milloin jättäytyä taustalle, tarjoten vain tukea ongelmatilanteissa (Raivio, 2018, s.38.)

3.2 Ryhmätoiminta sosiaalisessa kuntoutuksessa

Ryhmämuotoisen sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena ovat sosiaaliset kontaktit, osallisuuden ja toimintakyvyn lisääntyminen, vertaistuki sekä vuorovaikutustaidot (Ihalainen, 2018, s.9.) Ryhmämuotoinen kuntoutus tukee usein yksilötyökentelyä tavoitteiden saavuttamisessa.

Ryhmämuotoista kuntoutusta voidaan toteuttaa hyvin monenlaisilla tavoilla. SOSKU- hankkeessa ryhmät koostuivat samassa elämäntilanteessa olevien henkilöiden vertaistukiryhmänä, suljettuna ryhmänä tai avoimena ryhmänä. Arjenhallintaa tukevat ryhmät keskittyivät päivärytmin löytymiseen, itsestä huolehtimiseen, talousasioihin, elämänpiirin aktivoitumiseen ja avartamiseen, sekä tutustumiset erilaisiin työ- ja koulutusmahdollisuuksiin. Ryhmät tekivät myös tutustumiskäyntejä erilaisiin tapahtumiin, palveluihin sekä kulttuuri- ja harrastuskohteisiin.

SOSKU-osahankkeissa oli paljon ryhmissä toteutettavia toimintamuotoja, joiden pyrkimyksenä oli vaikuttaa asiakkaiden hyvinvointiin vahvistamalla ja lisäämällä terveellisempiä elämäntapoja. Osahankkeissa asiakkaiden alentuneen toimintakyvyn ja heikon fyysisen kunnon havaittiin vaikuttaneen heidän itsetuntoonsa, sekä tulevaisuuden odotuksiinsa. Osahankkeissa toteutetuissa ryhmissä oli hyvinvointiin liittyviä teemoja muun muassa ravitsemus, liikunta ja luonto retkeilyt. Fyysisen toimintakyvyn kohentuessa myös psyykinen vireystila paranee, se auttaa asiakasta selviytymään arjessa ja parantaa hänen elämänlaatuun (Raivio, 2018, s.39, s.43.)

Ryhmistä onnistuneimpina hankkeen asiakkaat pitivät non-stop- periaatteella toimineita avoimia ryhmiä, joita toteutettiin matalalla kynnyksellä toimivan palvelupisteen tai asiakaskahvilan yhteydessä. Ryhmätoiminta tuki asiakkaiden

yhteenkuuluvuutta, tarjosi vertaistukea, sekä mahdollisti uusien taitojen ja tietojen kautta tilaisuuksia löytää omaan elämään uusia näkökulmia ja oivalluksia. Ryhmänohjaajan tehtävät ja rooli painottuivat, sekä vaihtelivat eri ryhmien ja toimintojen eri vaiheissa. Kun toiminta oli selkeästi poikkeavalla tavalla aiemmasta organisoituva, auttoi se ammattilaistakin irrottautumaan roolistaan viranomaisena ja sijoittumaan asiakkaiden kanssa tasavertaiseen asemaan. Ryhmämuotoisessa kuntoutuksessa keskeistä oli osallistujien autonomian kunnioittaminen, turvallisuuden tunteen luominen sekä yhdenvertainen oikeus kaikilla tulla kuulluksi ja nähdyksi. (Raivio, 2018, s.39.)

4 OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN

Osallisuus on yksi Suomen hallituksen ja Euroopan unionin tavoitteista. Osallisuus ja sen edistämisen merkitys terveydelle ja hyvinvoinnille, on huomioitu useissa kansallisissa ohjelmissa sekä toimenpide-ehdotuksissa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.-c.)

Sanotaan, että osallisuus on vaikea käsite ja laava. Tämä ehkä johtuu siitä, että osallisuuden käsitteestä puhutaan sosiaali- ja terveysministeriössä, oikeusministeriössä ja opetus- ja kulttuuriministeriössä. Käsitettä kutsutaankin sateenvarjokäsitteeksi, koska se kokoaa erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia. Yksinkertaistettuna osallisuus tarkoittaa yksilölle kuulumista kokonaisuuteen, jossa saa elämälle merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita ja hyvinvoinnin lähteitä. Osallisuudella pystyy vaikuttamaan oman elämän kulkuun, toimintoihin, mahdollisuuksiin ja palveluihin sekä yhteisiin asioihin (Isola ym. 2017, s.3.)

Osallisuuden tavoitteena on vähentää syrjäytymistä, syrjintää, köyhyyttä ja eriarvoisuutta. Yksilön omaan elämään se antaa mahdollisuuden määritellä, millaiseen ja mihin palveluun tai toimintaan osallistuu. Se on yhteydessä hyvinvointiin, sillä kokemus matalasta osallisuudesta on todettu liittyvän yksinäisyyteen,

psykkiseen kuormittumiseen ja huonoon työkykyyn (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos i.a.-d.)

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkailla on usein pitkittynyttä työttömyyttä taustalla, jonka myötä psyykkinen, mutta myös fyysinen terveydentila on saattanut alentua. Hultin ja Lappalaisen (2018, s.20) tutkimuksen mukaan, hyvän työkyvyn säilyttäminen liittyy sosiaaliseen toimintaan, siitä saatuihin sosiaalisiin suhteisiin ja niiden ylläpitämiseen. Tutkimustulosten perusteella pitkäaikaistyöttömille tulisi voida tarjota mahdollisuutta sosiaaliseen osallistumiseen, koska sen avulla voidaan edistää ja ylläpitää myös fyysistä toimintakykyä.

On tärkeää huomata ero osallisuuden ja osallistumisen välillä. Sosiaalista osallisuutta edistää osallistumisen prosessi, jossa yksilö kokee osallisuuden tunneperäisesti. Kun yksilö huomaa hyödyt mitä osallistuminen mahdollistaa, se vahvistaa osallisuuden kokemusta. Osallisuus parantaa heikoimmassa asemassa olevien yksilöiden ihmisarvoa, mahdollisuuksia ja kykyä yhteiskuntaan osallistumiseen. Tällöin sosiaalinen osallisuus voi ilmetä myös pääsemisenä sosiaali- ja terveyspalveluihin tai työmarkkinoille sekä sosiaaliturvan takaamisena (Leeman ym. 2015, s.3, s.5.)

Osallisuus siis hahmottuu tunteena tai kokemuksena, sekä toimintamahdollisuuksina ja toimintakykenä. Osallisuuden toteutumisessa ovat yhteiskunnan toimet ja toimenpiteet tärkeitä. Julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut ja työllisyyspalvelut ovat konkreettisimpia perustuslaissa turvattuja palveluita. Osallisuutta tukevia ja turvaavia palveluita tarvitaan, kun yksilön toimintakyky on rajoittunut. Näitä rajoitteita ovat vamma, sairaus, päihde- ja mielenterveysongelma tai kielitaidottomuus (Raivio & Karjalainen, 2013, s.14, s.28.)

Kun asiakkailla on mahdollisuus palveluiden kehittämiseen, vahvistaa se hänen kykyään parantaa omaa elintilaa myös ryhmässä toimimiseen. Tämä edellyttää myös, että asiakkaalla on mahdollisuus tehdä päätös häntä koskevissa asioissa, ja ratkaisut niihin ovat vastaavat hänen tarpeitaan (Era & Koskimies, 2013, s.60.)

SOSKU-hankkeessa osallisuuden kokemusta lisäsi myös yhteiskehittäminen, jonka lähtökohtana oli tasavertainen kohtaaminen asiakkaiden ja ammattilaisten välillä. Osallisuuden kokemukseen ja vahvistamiseen tarvittiin kannustavaa, aktiivisesti luovia uudenlaisia menetelmiä vuorovaikutukselle ja kohtaamiselle sekä sosiaalityön arjessa tehtävälle yhteiskehittämiselle. Toteutuakseen se vaati myös organisaatiokulttuurin muutosta ammattilaisten ja johdon oli yhteiskehittämisessä kiinnostuttava aidosti asiakkaasta ilman omaa ammatti tietämystään. Asiakkaiden oli kerrottava toiveistaan, voimavaroistaan ja kiinnostuksistaan ammattilaisille, sekä tunnistaa menneisyydestään niihin vaikuttavat palvelu- ja kuntoutumiskokemukset. Osallisuuden kannalta yhteiskehittäminen edellyttää tasavertaisten suhteiden syntymistä, mikä saattoi olla sosiaalisessa kuntoutuksessa outoa ja uutta kaikille (Raivio, 2018, s.28, s.30).

5 TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄT PALVELUT

TE-palvelut tarjoavat työnhakijoille monipuolisia palveluita, jotka edistävät ja tukevat kouluttautumista, sekä työllistymistä. Näistä palveluista käytetään nimitystä, työllistymistä edistävät palvelut (TE-palvelut, i.a.)

Asiakasohjausta SOSKU-hankkeeseen tapahtui myös työllisyyspalveluiden ja työllistymistä edistävien monialaisen (TYP) palvelun kautta. Tätä edelsi palvelutarpeen arviointi, joka oli tehty useimmiten yhteistyössä TE-toimiston ja sosiaalitoimen kanssa, asiakkaan aktivointi- tai työllistymissuunnitelman yhteydessä. (Raivio, 2018, s. 17–18.) Sosiaalisessa kuntoutuksessa oleva asiakas voi olla myös työtön työnhakija, jolloin hänellä on oikeus, mutta myös velvollisuus, TE-hallinnon tarjoamiin palveluihin.

Oikeanlaisella työskentelyotteella sosiaalisessa kuntoutuksessa voidaan edistää asiakkaan työllistymispolkua silloin, kun toiminta tähtää työllistymiseen ja siihen on jo polku luotuna (Böckerman, 2017, s.68).

5.1 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain (L 189/2001) mukainen sosiaalipalvelu ja myös työllistymistä edistävä palvelu. Sen tarkoituksena on ehkäistä asiakkaan toimintakykyyn mahdollisesti tulevia kielteisiä vaikutuksia, jotka aiheutuvat työttömyydestä. Tavoitteena vahvistaa asiakkaan työ- ja toimintakykyä, elämän- ja arjenhallintaa, sekä syrjäytymisen ehkäisyä, tarjoamalla mahdollisuuksia työtoimintaan ja muihin palveluihin. Tämä on kuitenkin toissijainen palvelu TE-palveluihin verraten. Kuitenkin työllistymistä edistävänä palveluna kuntouttava työtoiminta toimii polkuna kohti avoimia työmarkkinoita, ja on tarkoitettu pidempään työttömänä olleille henkilöille (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.-a.)

Kuntouttava työtoiminta on kunnan järjestämää työtoimintaa, jota se voi järjestää itse tai tekemällä kirjallisen sopimuksen sen järjestämisestä kuntayhtymän, toisen kunnan tai rekisteröidyn yhdistyksen tai säätiön kanssa, valtion viraston tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdistyksen kanssa. Kuntouttava työtoiminta on sovitettava henkilön osaamisen sekä työ- ja toimintakyvyn mukaan niin, että työmarkkinoille pääsyn kannalta se on riittävän vaativaa ja mielekästä toimintaa (L 189/2001, 6. §, 8. §.)

5.2 Työkokeilu

Työkokeilun avulla voidaan tukea työmarkkinoille paluuta pitkän poissaolon jälkeen ja sen tavoitteena on ammatillisten suunnitelmien selkiyttäminen. Työkokeilun avulla voi tutustua työelämään, erilaisiin työtehtäviin ja ammattialoihin, sekä saada apua soveltuvuuden selvittämiseen. Työkokeiluun pääseminen ei edellytä tietyn pituista työttömyyttä ja sitä voi järjestää yritys, yksityinen elinkeinonharjoittaja, kunta, kuntayhtymä, säätiö tai valtion virastot. Myös työpajat voivat järjestää työkokeilua, kun työkokeilupaikka voidaan tarjota aidossa työympäristössä. Työkokeilun pituus voi olla enintään kuusi kuukautta (Digi- ja väestötietovirasto, i.a.)

Työkokeilussa oleva henkilö ei ole työsuhteessa, sen ajalta ei makseta palkkaa, eikä se ei kerrytä eläkettä, eikä vuosilomapäiviä. Kuitenkin työkokeiluun

sovitetaan useita samoja lakeja menettelyjä kuin palkkasuhteessakin muun muassa tasa-arvoon, työsuojeluun ja työpäiviin liittyvistä tauoista. Työkokeiluun osallistuva on vakuutettu TE-toimiston puolesta kokeilun ajan (TE-palvelut, i.a.-a.)

5.3 Koulutuskokeilu

Koulutuskokeilu on tarkoitettu henkilöille, joilla on erityisiä vaikeuksia vamman tai sairauden vuoksi koulutusalan valinnassa, sekä 16–29-vuotiaille nuorille, joiden toimintakyky on oleellisesti heikentynyt. Koulutuskokeilun tavoitteena on, että asiakas saa käsityksen koulutuksen asettamista vaatimuksista ja siitä sopiiko valittu ala hänelle. Koulutuskokeilu voi kestää enintään 10 päivää kerrallaan, ja siitä voi sopia suoraan oppilaitoksen kanssa (Kela, i.a.)

TE-toimisto auttaa tarvittaessa asiakasta sopimaan oppilaitoksen kanssa koulutuskokeilusta, sen sisällöstä ja ohjauksesta kokeilun aikana. Koulutuskokeilua voidaan järjestää yksilöpalveluna tai ryhmälle ja asiakkaan tarpeen mukaan koulutuskokeilujaksoja voidaan tarvittaessa järjestää useamman kerran (Digi- ja väestötietovirasto, i.a.-a.)

5.4 Työnhaku- ja uravalmennus

Työnhakuvalmennuksen tarkoituksena on, että asiakas oppii hakemaan työtä itsenäisesti ja tavoitteellisesti. Osaa arvioida omaa osaamistaan ja muotoilla työnhakemuksia sekä tehdä CV:n. Valmennuksessa annetaan myös tietoa työmarkkinoista, sekä miten etsiä työpaikkoja ja käyttämään erilaisia työnhakukanavia. Työnhakuvalmennus kestää yleensä 1–10 päivää. (TE-palvelut, i.a.-b.)

Uravalmennus on tarkoitettu henkilöille, joilla sairaus tai vamma on heikentänyt työ- ja toimintakykyä. Uraohjauksessa asiakas saa psykologin palveluita työuran eri muutosvaiheissa. Lähtökohtana uravalmennukselle on asiakkaan omat toiveet, tavoitteet, edellytykset ja erilaisten työalojen tarjoamat mahdollisuudet.

Enimmäiskesto uravalmennuksessa on 40 päivää vuoden aikana (TE-palvelut, i.a.-c.)

5.5 Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutus on ensisijaisesti tarkoitettu työttömille tai työttömyysuhan alaisille oppivelvollisuuden suorittaneille aikuisille. Sen tavoitteena on suorittaa perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinto tai tutkinnonosia, laatukriteerinä koulutukselle on sen työllistävyys. TE-palvelut suunnittelevat ja toteuttavat työvoimakoulutusta yhteistyössä työnantajien kanssa (TE-palvelut, i.a.-d.)

Työvoimakoulutus myös parantaa mahdollisuuksia päästä työmarkkinoille takaisin ja se voidaan liittää osaksi muita tukitoimia, esimerkiksi tukityöllistymistä tai kuntoutusta, jotka lisäävät työhön pääsyn mahdollisuuksia (Opintopolku, i.a.).

5.6 Palkkatuettu työ

Työnantaja voi saada taloudellista tukea (palkkatuki) TE-toimistolta palkatessaan työnhakijan, jolla on vaikeuksia työllistymisessä. Näitä syitä voivat olla pitkä työttömyys, puutteellinen ammattitaito, sairaus tai vamma. Palkkatuen tarkoituksena on parantaa työttömän mahdollisuutta työllistyä avoimille työmarkkinoille, sekä vahvistaa ammatillista osaamista. Tässä muutamia esimerkkejä palkkatuesta tiivistettynä:

Palkkatuki voi olla 30, 40 tai 50 prosenttia palkkauskustannuksista ja sen määrä riippuu siitä, kuinka kauan työnhakija on ollut työttömänä. Kun sairaus tai vamma olennaisesti ja pysyvästi vaikuttaa työnhakijan työsuoritukseen, voi palkkatukea saada silloin 50 prosenttia, jopa 24 kuukautta kerrallaan. Jos säätiö, yhdistys tai rekisteröitynyt yhdyskunta palkkaa vähintään kaksi vuotta työttömänä olleen henkilön, voivat ne saada 100 prosenttia palkkatukea 65%: n työaikaan asti. Palkkatukijakso voi tällöin olla enintään 12 kuukautta.

Oppisopimuskoulutukseen voi saada 50 prosentin palkkatuen koko koulutuksen ajaksi, jos se on myönnetty vamman tai sairauden perusteella. Palkkatuen kestosta ja määrästä TE-toimisto päättää aina tapauskohtaisesti (TE-palvelut, i.a.-e.)

5.7 Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella tuettuna

Yli 25- vuotias työtön henkilö voi saada työttömyysetuutta opiskelun ajalta, jos TE-toimisto arvioi, että henkilö on koulutuksen tarpeessa, ammattitaito paranee ja se lisää mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Opiskelun on oltava päätoimista ja sen tavoitteena ammatillinen perustutkinto tai sen osia. Omaehtoisen koulutuksen tukea voidaan myöntää myös alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen, sekä nuorille suunnattuihin lukio-opintoihin. Jos aiempien opintojen keskeytymisestä on kulunut vähintään vuosi, voidaan niiden jatkamista tukea, mutta sen selvittämiseksi on oltava opintosuoritusote tai muu koulutuspalvelun tuottajan selvitys. Opintokokonaisuutta kohti voi saada tukea korkeintaan 24 kuukautta. Poikkeuksena tähän on perusopetuksen oppimäärän suorittaminen, jolloin tukea voi saada 48 kuukauden ajan. Tukea ei myönnetä, jos on irtisanoutunut työstään aloittaakseen opinnot, mutta jos irtisanoutuminen johtuu terveydellisistä syistä tai määrä- aikainen palkkatuettu työ loppuu, voidaan tukea myöntää (TE-palvelut, i.a.-f.)

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

SOSKU-hankkeen asiakkuudet päättyivät kesällä 2018, jonka jälkeen osa asiakkaista on siirtynyt työllistymistä edistäviin palveluihin, työelämään tai opiskelemaan, osan elämäntilanne tai suunta kohti työelämää, ei ole edennyt juurikaan.

Tarkoitukseni oli selvittää mistä sosiaalisen kuntoutuksen menetelmistä asiakkaat olivat hyötynet työllistymisen polulla, sekä heidän kokemuksensa hankkeeseen osallistumisesta.

Tuloksia voidaan käyttää työllisyysyksikössä sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien kehittämiseenkin yksilö- ja ryhmätoiminnassa, jota toteutetaan kuntouttavana työtoimintana. Kuntouttava työtoiminta on ensimmäinen askel työllistymistä edistävissä palveluissa, joten siinä käytettävillä oikeanlaisilla menetelmillä voidaan edistää asiakkaiden etenemistä kohti työllistymistä.

Tutkimuskysymyksinä on: mitkä SOSKU- hankkeessa käytetyt menetelmät auttoivat asiakasta parhaiten, siirtymisessä työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Mistä toiminnoista koettiin olleen vähiten hyötyä, joita sitten voidaan kehittää kuntouttavaan työtoimintaan.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimusaiheen olisi hyvä olla henkilökohtaisesti kiinnostava ja siitä pitäisi jaksaa olla kiinnostunut koko opinnäytetyö prosessin ajan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009a, s.8).

Kiinnostus aiheeseen tuli oman työni kautta. Toimin kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana, ja työssäni ohjaan asiakkaita erilaisten työ- tai ryhmätoimintojen piiriin. Kuntouttavan työtoiminnan ryhmissä voi olla myös sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita. Miten kuntouttavaa työtoimintaa voitaisiin kehittää niin, että näillä henkilöillä olisi paremmat edellytykset siirtyä kohti työmarkkinoita? Sosiaalista kuntoutusta saaneiden asiakkaiden omat kokemukset ovat lähtökohtana, kun kehitetään asiakkaita parhaiten palvelevia toimintoja.

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa saadaan esille haastateltavien omat havainnot tapahtuneista tilanteista ja se antaa heille mahdollisuuden

huomioida oman menneisyyden ja kehityksen, sekä niihin liittyvät tekijät (Hirsjärvi ym. 2000, s.27). Tämä tutkimusmenetelmä sopii hyvin SOSKU- hankkeeseen osallistuneille asiakkaille, koska tarkoituksena oli saada selville heidän omat kokemuksensa ja ajatukset hankkeessa käytetyistä kuntoutuksen menetelmistä.

Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa esitetään kaikille haastateltaville liki samanlaiset kysymykset samassa järjestyksessä. Kun haastattelu järjestetään osittain avoimilla kysymyksillä ja osittain järjestyksessä olevilla kysymyksillä, sijoittuu tämä teemahaastattelun ja lomakehaastattelun väliin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006a.)

Haastattelukysymyksillä selvitin, minkälaista yksilö- ja/ tai ryhmäohjausta haastateltavat olivat SOSKU- hankkeessa saaneet, mistä olivat hankkeessa hyötynneet eniten ja mistä ei ollut lainakaan hyötyä, kun arvioitavana oli työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin siirtyminen. Olennainen tieto oli myös sillä mikä oli ollut haastateltavan tilanne heti hankkeesta pois jäämisen jälkeen, sekä sillä, missä työllisyystilanteessa he olivat haastattelu hetkellä. Haastattelun lopussa he saivat kertoa halutessaan mielipiteitään SOSKU-hankkeesta (Liite 1).

Haastateltaville olisi ollut luontevinta sopia haastattelu johonkin heille mukavaan ja neutraaliin tilaan. Puhelimitse tapahtuneessa haastattelussa havainnointi saattoi jäädä pieneksi. Kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa olisi voinut päästä lähemmäksi luottamuksellista, avointa ja välitöntä tutkimussuhdetta (Valli, 2018, s.33–34.) Vallitsevasta Covid-19 tilanteesta johtuen, haastattelut oli toteutettava puhelimitse. Esimerkiksi Skypeä välityksellä tehtävät haastattelut eivät kaikkien kohdalla olleet mahdollisia, koska heillä ei ollut siihen tarvittavaa laitteistoa.

Haastateltavat olivat SOSKU-hankkeessa olleita henkilöitä ja heidän yhteystietonsa sain työllisyysyksiköstä. Sen jälkeen lähetin henkilöille tiedotteen opinnäytetyöni tarkoituksesta ja tavoitteista, kuvana puhelimitse Whatsapp- sovelluksen kautta. Samalla pyysin heiltä lupaa haastatteluun ja sen nauhoittamiseen, jonka he voivat antaa lähettämällä minulle tekstiviestin tai soittamalla (Liite 2).

Haastattelukutsut lähetin kahdeksalle haastateltavalle, joista lopulta viisi vastasi myönteisesti haastattelukutsuun. Kahden ensimmäisen kutsun jälkeen muutin kutsukirjeen sisältöä nauhoituksen osalta, eli poistin kutsusta haastattelun tallentamiseen liittyvän tekstin, enkä näin ollen nauhoittanut haastatteluja. Tähän päätökseen tulin, koska kaksi ensimmäistä kutsun saanutta kieltäytyivät haastattelusta, vedoten haastattelu tilanteessa tapahtuvan tallennuksen olevan epämukavaa.

Aineiston keruu tapahtui kyselylomakkeen avulla tehtävillä haastatteluilla. Lomakkeessa oli valmiita vastausvaihtoehtoja, sekä avoimia kysymyksiä. Jokaisen haastattelun aikana täytin lomaketta ja vastaukset avoimiin kysymyksiin kirjoitin mahdollisimman tarkasti ylös.

Havainnoinnin vähäisyys jätti puhelinhaastattelussa pois haastateltavan sanattoman viestinnän, jolla saattoi olla merkittäväkin vaikutus kysymysten tarkennuksessa. Kysymysten tuli olla selkeitä, helposti ymmärrettäviä, jonka vuoksi tuli välttää ”viranomaiskieltä”. Lisäksi puhelinhaastattelussa oli kiinnitettävä erityistä huomiota haastateltavan mielenkiinnon ja motivaation pysymiseen haastattelutilanteessa. Puhelimitse tehtävässä haastattelussa saattoi olla riskinä haastateltavan rauhaton ympäristö tai muu toiminta, joka vie mielenkiintoa haastattelu tilanteesta, jolloin se voi vähentää aineiston luotettavuutta ja määrää. Haastattelun pituudella oli merkittävä vaikutus tuloksiin, jos kysymyksiä olisi ollut liikaa, olisivat haastateltavien vastaukset voineet olla hyvinkin niukkoja loppua kohden.

7.1 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysissä alustavat oletukset ja käsitteet ohjaavat haastattelijaa, mutta ne saattavat muuttua aineiston kokoamisen ja analysoinnin jälkeen (Järvenpää, 2006, s.24).

Tutkimuskysymyksiin aineisto ei koskaan tarjoa suoria ratkaisuja, vaan niitä on analysoitava eri näkökulmista. Riittävän suppeat ja selkeät tutkimuskysymykset toimivat suuntaa antavina, ne osoittavat mitä aineistosta otetaan mukaan, koska

kaikkea ei ole tarpeellista tutkia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009b, s.75.)

Aineiston analyysissä luokittelin hankkeessa saadut yksilö- ja ryhmätoiminnot ja niistä saadut numeraaliset arviot. Apuna käytin excel- taulukkoa, jonka avulla pystyin analysoimaan kuntoutuksessa käytettyjen menetelmien hyödyllisyydet. Avoimien vastausten litteroinnin jälkeen vertailin niitä ristiin numeraalisten tulosten kanssa. Tämän myötä havaitsin mahdollisia kehittämisen paikkoja sosiaaliseen kuntoutukseen. Aineiston analyysia tehdessä päätin ottaa lähempään tarkasteluun myös ne asiat mitkä eivät olleet lisänneet haastateltavien siirtymistä työllistämistä edistäviin palveluihin. Tämä muutti osaksi tutkimuksen suuntaa niin, että sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien kehittäminen nousi enemmän esiin, vaikka sitä ei kysytty haastattelulomakkeessa.

Vastauksien litteroinnissa niihin tulee suhtautua ennakkoluulottomasti, joskus aineistosta saattaa nousta esiin uusia teemoja, jotka eivät noudata tutkijan tekemää jäsenystä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006b).

8 TULOKSET

Tietojen keräys kohdistui SOSKU-osahankkeen menetelmiin ja tulokset työllistymistä edistävien palveluiden näkökulmaan.

Tavoitteena oli haastatella kahdeksaa henkilöä, kuitenkin vastaajien määrä jäi viiteen vastaajaan, jolloin myös tutkimustulokset saattoivat jäädä hieman yksipuoliseksi. Jos kaikki haastattelukutsun saaneet olisivat osallistuneet haastatteluun, olisi se voinut tuoda laajemman kuvan SOSKU-hankkeessa käytettyjen menetelmien vaikuttavuudesta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa työllisyysyksikölle, niistä sosiaalisen kuntoutuksen menetelmistä, mitkä vaikuttavat positiivisesti asiakkaan siirtymiseen työllistymistä edistäviin palveluihin. Menetelmät mistä ei koettu olleen hyötyä, olivat analyysi vaiheessa tarkastelun kohteena mahdollista kehittämistä varten. Tämän tiedon avulla työllisyysyksikkö voi suunnitella ja toteuttaa kuntouttavaan työtoimintaan menetelmiä, mitkä tukevat parhaiten asiakasta, kun tavoitteena on työllistymistä edistävä toiminta.

SOSKU-hankkeessa aloittaessaan isolla osalla asiakkaista ei ollut edellytyksiä työllistymistä edistäviin palveluihin, joten kuntoutuksessa käytettyjen menetelmien vaikuttavuutta voitiin mitata myös sillä, mihin asiakkaat sijoittuvat hankkeen päättymisen jälkeen.

8.1 Haastateltavat

Haastattelin puhelimitse viittä SOSKU-hankkeeseen osallistunutta henkilöä. Hankkeen toiminnoissa he olivat olleet keskimäärin viisi kuukautta. Haastateltavien sukupuolet jakautuivat epätasaisesti, haastateltavista miehiä oli yksi ja naisia neljä. Ikäjakama 28–52-vuoden välillä joka osoittaa, että SOSKU-hankkeeseen osallistuneet olivat niin kutsutussa, parhaassa työiässä olevia henkilöitä. Haastateltavien sukupuolella ja iällä ei tässä tutkimuksessa ole merkitystä lopputuloksen kannalta. Kuitenkin tämä havainto tukee SOSKU-hankkeen lopputulosta, jonka mukaan hankkeeseen osallistuneista yli puolet oli tähän ikäryhmään kuuluvia (Raivio, 2018, s.12).

8.2 Yksilöohjaus

Vastaajista kolme henkilöä oli saanut hankkeessa yksilöohjausta. Yksilöohjauksen tapaamiset olivat olleet pääsääntöisesti hankkeen toimistolla, muualla tapahtuvina tai kotikäynteinä. Muualla tapahtuneet tapaamiset olivat toteutuneet kahvilassa, kirjastossa tai ulkoilureitillä. Yhdellä vastaajista yksilöohjauksen menetelmänä oli käytetty kotityönä tehtävänä valokuvausta ja runon valmistusta.

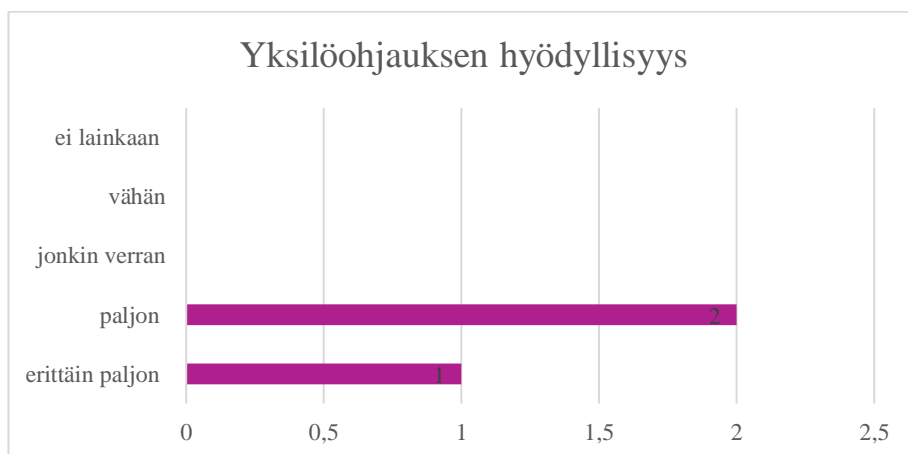
Kyselylomakkeessa pyysin myös arviota hankkeessa saadun yksilöohjauksen ja hyödyllisyydestä työllistymistä edistäviin palveluihin siirtymisessä. Tässä käytin asteikkoa 1-5 (1= ei lainkaan, 5= erittäin paljon), (Liite 1).

Yksilöohjauksen hyödyn työllistymistä edistäviin palveluihin siirtymisessä vastaajat arvioivat hyödylliseksi (Kuvio 1). Yksilöohjauksella voidaan auttaa parhaiten asiakasta tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen tarpeet, jos tavoitteena on siirtyminen työllistymisen polulla eteenpäin. Vaikka yksilöohjauksen tavoite ei aina ole työllistymistä edistävä, sillä on kuitenkin usein asiakasta voimaannuttava ja osallisuutta edistävä vaikutus.

SOSKU-hankkeessa yksilöohjauksen parhaimpina puolina koettiin keskustelu, asioista puhuminen ja psyykkisen voinnin koheneminen. Tärkeänä pidettiin myös asiakkaan kuulemista, sekä antaa hänen olla sillä hetkellä siinä todellisuudessa, missä oli. Yksilöohjaus mainittiin useassa vastauksessa, kun kysyttiin mistä oli eniten hyötyä työllistymisen tai muun toimenpiteen kannalta

.

Kuvio 1. Yksilöohjaus

Sosiaalisessa kuntoutuksessa yksilöohjaus on tehokas ja tuloksellinen keino auttaa asiakasta pääsemään elämässään eteenpäin. Kasvokkain tapahtuvassa ohjauksessa päästään lähemmäksi avointa ja luottamuksellista suhdetta. Asiakas on osallinen omaa elämäänsä koskevissa asioissa ja ammattilainen voi olla rinnalla tukemassa. Asiakkaalla saattaa olla taustalla ongelmia, jotka voivat estää

hänen osallistumisestaan itselleen merkitykselliseen toimintaan. Yksilöohjauksessa voidaan asiakkaan kanssa etsiä ongelmiin ratkaisuja ja sen myötä saavuttaa hyvät edellytykset toimintaan osallistumiselle. Kuten yksi vastaaja totesi: ”Sain rohkeutta siirtyä eteenpäin yhteiskunnan portaissa.”

Yksilöohjauksen hyöty työllistymistä edistäviin palveluihin siirtymisessä on sen asiakaslähtöisessä työtöteessä, pienin askelin etenemistä yhdessä kohti asiakkaan omia tavoitteita. Työllistymistä edistävien palveluiden näkökulmasta yksilötyöskentely auttaa lähinnä asiakasta selviytymään niistä arjen haasteista, jotka ovat estäneet häntä osallistumasta muuhun toimintaan. Oikeanlaisella yksilöohjauksella voidaan kuitenkin saavuttaa hyvät edellytykset työllistymistä edistäviin palveluihin siirtymiseen.

8.3 Ryhmätoiminta

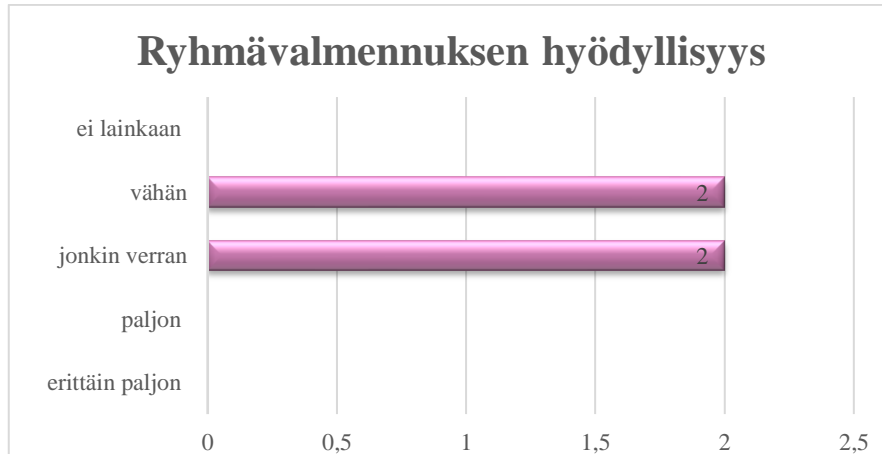
Haastateltavista ryhmätoiminnassa oli mukana ollut neljä henkilöä. Liikuntaryhmässä oli kaksi vastaajista, samoin kaksi oli kuva- ja sana ryhmässä. Liikuntaryhmä kokoontui kuntosalilla, ja sana- ja kuvataideryhmä hankkeen toimitiloissa. Hyödyllisyyttä työllistymistä edistäviin palveluihin ryhmätoimintojen ei katsottu olevan niin suurta kuin yksilöohjauksen (Kuvio 2). Ryhmätoimintojen katsottiin olleen enemmänkin harrastuksia tukevaa ja osallisuutta lisäävää. Vastauksista korostuivat vertaistuki, sosiaaliset kontaktit, kotoa pois lähteminen ja tekeminen.

Tarvii ryhmän ja jonkun ohjatun jutun. Tärkeää oli et pääsi kotoa pois välillä, sai muuta ajateltavaa ja mulle se oli henkireikä!

Ryhmätoiminnoista liikuntaryhmä sai haastateltavilta kuitenkin paremmat arviot työllistymistä edistävien palveluiden kannalta. Tähän vaikuttivat ryhmästä saadut ohjeet omaan hyvinvointiin, sekä sosiaaliset suhteet. Liikuntaryhmän vetäjällä oli merkittävä rooli siinä, kuinka asiakkaat olivat kokeneet liikunnan. Vastaajat kertoivat ryhmän ilmapiirin olleen kannustava ja liikuntaa sai tehdä omaan tahtiin. Hankkeen päättymisen jälkeen liikunta oli jäänyt vastaajille pysyväksi osaksi arkea, ja ryhmässä saatu ruoka- ja ravitsemusneuvonta oli koettu myös erittäin hyödylliseksi. Liikunnalla oli fyysisen hyvinvoinnin lisäksi vaikutusta myös

psykkiseen hyvinvointiin, mikä näkyi vastauksissa positiivisuutena liikuntaryhmää kohtaan.

Kuvio 2. Ryhmätoiminta

Otin tarkasteluun tulosten analysoinnissa myös sen, miksi ryhmätoimintojen ei koettu edistäneen työllistymisen polulla etenemistä. Vastauksista nousivat esiin toimintaan osallistuneiden asiakkaiden väliset henkilökemat ja sisällöstä olisi toivottu enemmän tietoa, mitä milloinkin tehdään. Myös ryhmätoiminnan päättymisen jälkeen ei yhdellä vastaajalla ollut jatkosuunnitelmaa, jolloin arvio työllistymistä edistävästä toimintana oli vähäinen.

Ryhmätoiminta edistää asiakkaiden elämänhallintaa silloin kun se on säännöllisesti tapahtuvaa, ennalta suunniteltua, mutta kuitenkin tarvittaessa helposti muokattavaa osallistujien vahvuuksien ja tavoitteiden mukaan. Ryhmätoimintoja tarvitaan myös osallistumisen mahdollistamiseen. Niiden kehittäminen asiakkaita kuunnellen, heidän kanssaan yhteistyössä, voidaan saavuttaa myös yhteiskunnallisestikin merkittäviä hyötyjä.

8.4 Haastateltavien työmarkkinatilanne

Haastattelussa kysyin myös asiakkaiden työmarkkinatilannetta välittömästi hankkeessa olon päättymisen jälkeen, sekä sitä mikä heidän tilanteensa oli haastatteluhetkellä (Liite 1).

Yksi vastaaja oli aloittanut työkokeilun hankkeessa ja edennyt myöhemmin hankkeen päättymisen jälkeen, palkkatukityöhön. Kaksi vastaajaa oli hankkeen päättymisen jälkeen siirtynyt kuntouttavaan työtoimintaan suoraan ja kaksi oli jatkanut työttöminä työnhakijoina, joten heidän työmarkkina tilanteensa ei ollut muuttunut hankkeen aikana. Haastatteluhetkellä kolme vastaajaa oli kuntouttavassa työtoiminnassa ja kaksi palkkatukityössä. Tämä osoittaa, että kaikkien vastaajien kohdalla oli tapahtunut myönteisiä siirtymiä joko palkkatukityöhön tai työllistymistä edistäviin palveluihin, viimeisen kahden vuoden aikana.

8.5 Muuta SOSKU-hankkeesta

Haastattelun lopuksi vastaajat saivat kertoa mielipiteensä SOSKU-hankkeesta. Kaikille vastaajille hankkeeseen osallistuminen oli ollut positiivinen kokemus, yksilöohjaus ja ihmissuhteet mainittiin useammassa vastauksessa. Vastauksista nousivat esiin hankkeessa saatu kannustava ilmapiiri, tärkeä porras henkilöille, jotka ovat olleet pitkään pois työelämästä. Matala kynnys toimintaan osallistumisessa, sekä itsetunnon koheneminen mainittiin vastauksissa. Myös erilaiset toiminnalliset menetelmät olivat jääneet osallistujien arkeen pysyviksi, kuten liikunta ja valokuvaus.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli saada työllisyysyksikölle tietoja mitkä menetelmät sosiaalisessa kuntoutuksessa auttoivat parhaiten asiakasta siirtymään työllistymistä edistäviin palveluihin. Työelämäkumppanin ydintehtävien myötä

työllistymistä edistävät palvelut olivat avainasemassa, kun menetelmien vaikuttavuutta mitattiin. Tutkimuksen myötä esiin nousi myös kehittämisen paikat sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiin.

Tutkimukseen haastattelin SOSKU-hankkeeseen osallistuneita asiakkaita ja lähtökohtana olivat heidän omat kokemuksensa. Vaikka haastateltavien määrä oli suhteellisen pieni, oli vastauksissa selvästi havaittavissa yhtäläisyyksiä kuntoutuksessa käytettyjen menetelmien hyödyllisyydestä.

Tutkimustuloksena parhaiten asiakasta auttava toiminta oli yksilöohjaus. Vastajien mukaan sen hyöty oli suuri työllistymistä edistäviin palveluihin siirtymisessä. Yksilöohjauksessa käydyt keskustelut, asiakkaan kuuleminen ja kannustava ilmapiiri edistivät psyykkistä hyvinvointia, mikä lisäsi osallisuutta ja motivaatiota oman hyvinvoinnin lisäämiseen.

Ryhmätoiminta antoi haastateltaville pysyvää sisältöä elämään, ihmissuhteet ja oma hyvinvointi nousivat vahvasti esiin, lähes kaikissa vastauksissa. Vaikka toiminnan sisällön ei haastateltavat kokeneet lisäävään siirtymistä työllistymistä edistäviin palveluihin, tutkimuksessa havaitsin, että osa haastateltavista oli siirtynyt ryhmätoiminnoista muun muassa kuntouttavaan työtoimintaan.

Tutkimustulosta tukee myös Raivion ja Nykäsen (2014, s.131) suositus osallistavassa työllisyyspolitiikassa: Asiakkaan tarpeet määrittävät palvelut, jotta näitä tarpeita ymmärretään, on edellytyksenä säännöllinen, kasvokkain tapahtuva kohtaaminen, riippumatta siitä mikä organisaatio palveluita tarjoaa. Työllistymistä tukevissa palveluissa tulee panostaa sellaisiin toimintamalleihin ja käytäntöihin, jotka selkeästi auttavat asiakasta.

SOSKU-hankkeen kantava idea oli yhteiskehittäminen asiakkaiden ja ammattilaisten kesken, tämä ei ehkä ollut toteutunut vastausten perusteella kaikissa ryhmätoiminnoissa. Haastatteluissa kävi ilmi, että joissakin ryhmätoiminnoissa ei ollut riittävästi suunnitelmallisuutta, niiden teemat ja sisällöt olisi vastausten perusteella voinut olla selkeämpiä. Se mikä lopulta auttaa asiakasta työllistymistä edistäviin palveluihin siirtymisessä on hänen motivaationsa lisääminen ja toimintaan sitoutuminen. Tähän voidaan päästä vain, jos asiakas otetaan itse mukaan

suunnitteluun, autetaan suunnitelman toteutumisessa ja kannustetaan käyttämään omia vahvuuksiaan. Hyvin toteutetulla yksilöohjauksella asiakkaan osallisuuden kokemuksen lisäämisellä edesautetaan osallistumistaan ja siirtymään työllistymisen polulla eteenpäin.

Usein sosiaalista kuntoutusta toteutetaan kuntouttavana työtoimintana, koska sosiaalinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta ovat molemmat sosiaalihuoltolain mukaisia sosiaalipalveluita. Kuntouttavan työtoiminnan uuden lakimuutoksen myötä asiakkaan aktivointisuunnitelmaan tai monialaiseen työllistymissuunnitelmaan on kirjattava myös muut työtoiminnan ohella tarjottavat sosiaalipalvelut sekä terveys-, koulutus- ja kuntoutuspalvelut (L 702/2020). Lakiuudistuksen myötä kuntouttava työtoiminta on lähempänä sosiaalisen kuntoutuksen määritelmää, johon myös sisältyy kuntoutuksen ohella tarjottavat muut tukipalvelut.

Vaikka työllistymistä edistävien palveluiden tarkoituksena on yrittää parantaa ihmisen työllistymistä, voi se joskus jopa johtaa sen heikentymiseen, jos yksilö ei suoriudukaan niistä lain määrittelemillä tavoilla (Stamm, 2017, s.31). Kuntouttavaa työtoimintaa säätelee laki (L189/2001) ja siihen osallistuminen edellyttää, että asiakas on jo riittävän motivoitunut, sekä valmis siirtymään työllistymisen polulla eteenpäin. Mikäli kuntouttava työtoiminta keskeytyy syystä tai toisesta, vaikutukset asiakkaan toimeentuloon ovat negatiiviset. Sosiaalinen kuntoutus perustuu asiakkaan vapaa- ehtoisuuteen, eikä siihen osallistuminen tai osallistumatta jättäminen, vaikuta asiakkaan taloudelliseen toimeentuloon.

Kuntouttava työtoiminta on vähemmän työllisyyspoliittinen kuin sosiaalipoliittinen toimenpide, koska siihen osallistuvien asiakkaiden siirtyminen työelämää on vähäistä. Työtoiminta on useimmiten toimintakykyä ylläpitävä ja ehkä ainoa yhteisöllinen toiminta, mistä asiakas selviää (Böckerman, 2017, s.6.)

Asiakkaiden mukaan ottaminen kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoimintojen sisällön suunnitteluun, hyödyttää molempia osapuolia, asiakkaat ovat motivoituneempia, sitoutuvat toimintaan paremmin ja tällöin voidaan puhua osallisuudesta, ei pelkästä osallistumisesta. Osallisuuden ja osallistumisen erottaminen toisistaan ei ole yksiselitteistä. Osallistuminen lisää osallisuutta ja päinvastoin, mikä

vaatii ammattilaiselta kykyä ja taitoa tarjota asiakkaalle häntä parhaiten tukevia palveluita.

Oli kyse sosiaalisesta kuntoutuksesta tai kuntouttavasta työtoiminnasta, yhteinen nimittäjä näille voisi olla yhteiskehittäminen. Toteutuakseen yhteiskehittäminen, ryhmän ohjaajan ei tarvitse suunnitella kaikkea valmiiksi, toimintojen suunnittelussa riittää, että luo rungon ja edellytykset toimintaan. Sen ympärille voidaan yhdessä asiakkaiden kanssa rakentaa sellaiset toiminnot, jotka auttavat heitä parhaiten elämänhallinnassa sekä hyvinvoinnissa ja ovat helposti saavutettavia, kynnyksettömiä palveluita. Kun tämä toimintatapa pystytään juurruttamaan laajemmin kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisessa, päästään lähemmäksi parempia siirtymiä kohti työllistymistä edistäviä palveluita.

10 POHDINTA JA EETTISYYS

Tutkimuksen kohdistuessa ihmiseen on yleensä tärkeimpinä eettisinä periaatteina suostumus, joka perustuu informaatioon, luottamuksellisuus, yksityisyys ja seuraukset (Hirsjärvi ym. 2000, s.20).

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian (2017, 7) mukaan eettisiin periaatteisiin sisältyy myös asiakkaan oikeus ilmaista tunteita ja mielipiteitä, sekä itsemääräämisoikeus. Tutkimukseen osallistuminen oli haastateltaville vapaaehtoista ja he saivat puhelimitse tarkempaa tietoa tutkimuskysymyksistä, samalla kun sovimme haastatteluaikoja.

Tutkimukseen on myös sovellettava muiden tieteellisten tutkimusten mukaisia kriteerejä, sekä tiedonhankinnassa, tutkimuksessa ja arvioinnissa on huomioitava eettinen kestävyys. Tutkimus on eettisesti hyväksyttävä vain silloin, kun se on tehty hyvää tieteellistä käytäntöä edellyttävällä tavalla, sekä ottamalla huomioon muiden tutkijoiden tekemiä töitä ja viittaamalla niihin asianmukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s.6.)

Omaa eettisyyttäni jouduin pohtimaan opinnäytetyötä tehdessä, koska toimin kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana, ja osa vastaajista oli haastattelu hetkellä kuntouttavassa työtoiminnassa. Haastateltaville korostin tekeväni tutkimusta opiskelijan roolissa ja etteivät heidän henkilöisyytensä paljastu vastauksista. Tässä tapauksessa en paljasta paikkakuntaa, missä tutkimus tehtiin, koska sillä ei ole loppupäätelmän kannalta merkitystä. Yksittäisiä vastauksia raporttiin kirjoitettaessa en myöskään käyttänyt sukupuoleen tai ikään viittavia tietoja, näin varmistin asiakkaiden anonyymiuden.

Opinnäytetyöprosessi alkoi juuri ennen kuin Covid-19-pandemia levisi myös suomeen, se lisäsi haasteita luotettavan aineiston etsimiseen, kirjastojen sulkeutuksessa. Myös alkuperäisen suunnitelmani kasvotusten tapahtuvista haastatteluista jouduin vaihtamaan puhelimitse tapahtuviin haastatteluihin. Puhelimitse tapahtuneet haastattelut olivat itselleni haastavia, koska olen tottunut työssäni tapaamaan asiakkaita kasvotusten, minusta tuntui, että en päässyt niin syvään keskusteluun haastateltavien kanssa niin kuin olisin toivonut. Myös haastatteluiden nauhoituksen jouduin perumaan, joten muistiinpanojen kirjoittaminen haastattelutilanteessa oli välillä työlästä.

Tavoitteena oli saada työelämä kumppanille tieto niistä asioista, joista asiakkaat hyötyvät siirtymisessä kohti työllistymistä edistäviä palveluita ja mitä toimintoja pitäisi kuntouttavassa työtoiminnassa kehittää. Tavoitteeni toteutui ja se myös toi uudenlaisia työkaluja asiakkaiden ohjaukseen omaan työhöni. Haastatteluista saamieni vastausten analysointi muutti tutkimuksen ja ajattelun suuntaa pohtimaan miten ryhmätoimintoja voisi kehittää niin, että asiakkaiden siirtymiset työllistymistä edistäviin palveluihin lisääntyisivät. Haastattelussa en kysynyt kehittämistarpeista, mutta vastauksista oli selkeästi havaittavissa, että ryhmätoimintojen kehittäminen voisi lisätä positiivisia siirtymiä työllistymisen polulla.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö kesti liki vuoden ja kokoaikatyön ohella oli välillä uuvuttavaa. Aikataulussa pysymisen kannalta oli tärkeää jakaa työ pienempiin osiin ja tehdä osa kerrallaan. Vaikka opinnäytetyön taustalla on pitkä työkokemukseni kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana, sain uutta näkemystä työni

kehittämiseen ja paljon ajattelemisen aihetta. Osallisuuden ja osallistumisen oivaltaminen ja sen liittäminen käytännön asiakastyöhön oli opinnäytetyössä ehkä mieleenpainuvuin asia. Oman oppimiseni ja ammatillisuuteni kannalta opinnäytetyö ja suuntautumiseni mielenterveys- ja päihdetyöhön, tukivat toisiaan. Pystyn tarvittaessa ottamaan laajemmin ja syvällisemmin huomioon mielenterveys- ja päihdetyön menetelmiä sosiaalisessa kuntoutuksessa ja kuntouttavassa työtoiminnassa. Myös erilaisissa verkostoissa toimimiseen oppimani asiat tuovat lisää varmuutta, sekä uusia näkökulmia ja lähestymistapoja.

Sosiaalinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta kulkevat sisällöltään suurelta osin käsi kädessä, joten näissä toimenpiteissä olevien asiakkaiden edellytyksiä osallisuuden kokemukseen tulisi lisätä. Psykykinen hyvinvointi on elämänhallinnan perusta ja sitä voidaan lisätä oikeanlaisilla, sekä oikea-aikaisilla kynnyksettömillä palveluilla, toisin sanoen pyritään poistamaan kaikki esteet toimintaan osallistumiselta.

Sosiaalista yhteenkuuluvuutta vahvistaa työyhteisöön kuuluminen, sosiaali- ja terveyspolitiikan strategian tavoitteena on luoda polkuja työttömyydestä kohti työelämää. Työttömyyden ehkäiseminen nuorten ja ikääntyvien kohdalla on tärkeää, koska heidän riskinsä jäädä työttömäksi pysyvästi on suurta. Kaikilla työkäisillä olisi oltava mahdollisuus osallistua työelämään omien voimiensa mukaan. Parhaiten työelämästä syrjäytymistä ehkäistään tukemalla heidän hoitoaan ja kuntoutusta, sekä työ- ja toimintakykyä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2010, s.8, s.13.) Työ- ja toimintakyvyn edistäminen ja tukeminen on sosiaalisen kuntoutuksen yksi tavoite. Sosiaalinen kuntoutus on taloudellisuudenkin kannalta tärkeää, se vähentää sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta ja voi pidemmällä tähtäimellä johtaa työllistymiseen. Työttömissä työnhakijoissa on paljon iäkkäitä, joiden työttömyys on saattanut jatkua jopa vuosikymmenen ajan.

Jatkotutkimus ehdotuksenani olisi selvittää, lisääkö sosiaalinen kuntoutus iäkkäiden työnhakijoiden työllistymisedellytyksiä. Vai riittääkö, että kuntoutus vahvistaa iäkkään työttömän elämänlaatua, mikä voi vähentää sosiaali- ja terveydenhuoltokustannuksia.

LÄHTEET

- Böckerman, H. (2017). *Sosiaalinen kuntoutus työelämäosallisuutta edistämässä* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu] Saatavilla 19.4.2020 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017112618238>
- Digi- ja väestötietovirasto (i.a.). *Työkokeilu*. Saatavilla 10.10.2020 <https://www.suomi.fi/palvelut/tyokokeilu-tyo-ja-elinkeinotoimisto/a248b29b-2161-452b-9f47-1b5672e6533c>
- Digi- väestötietovirasto (i.a.a.). *Koulutuskokeilu*. Saatavilla 30.1.2021 <https://www.suomi.fi/palvelut/koulutuskokeilu-tyo-ja-elinkeinotoimisto/2e9cddd0-9f1a-42fd-83ef-02f246bcb139>
- Era, T. & Koskimies, H. (toim.) 2013. *Osallisuus- oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. Saatavilla 12.5.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6>
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Holopainen, S. (2016). *Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin kehittäminen* [Opinnäytetyö, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu]. Saatavilla 11.10.2020 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016102615459>
- Hult, M.& Lappalainen, K. (2018). *Factors associated with health and work ability among long-term unemployed individuals*. International Journal Of Occupational Health and Public Health Nursing, vol.5, no.1, 2018, 5–22. Saatavilla 31.1.2021 http://www.sciencpress.com/Upload/IJOHPHN/Vol%205_1_2.pdf
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S & KetoTokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 33/2017. Saatavilla 9.10.2020 [URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0.pdf?sequence=1)
- Ihalainen, J. (2018). *Sosiaalinen kuntoutus. Kuvailua ja käytäntöjä* [Opinnäytetyö Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu] Saatavilla 12.6.2020 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018110316601>

- Järvenpää, E. (2.2.2006). *Laadullinen tutkimus*, SoberIT jatko-opintoseminaari. Helsinki university technology [PowerPoint-diat].
Saataavilla 16.10.2020
<http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>
- Kela (i.a.). *Koulutuskokeilu*. Saataavilla 7.10.2020
<https://www.kela.fi/koulutuskokeilu>
- Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.) (2018). *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia* [Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja]. Saataavilla 3.8.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-307-0>
- Kuntoutussäätiön yhteisömedia (i.a.). *Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmät*. Saataavilla 19.9.2020
<https://yhteisömedia.fi/sosiaalinen-kuntoutus/metodit/>
- L 189/2001 *Laki kuntouttavasta työtoiminnasta* 2.3.2001/189
Saataavilla 11.8.2020
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>
- L 702/2020 *Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta* 16.10. 2020/702 Saataavilla 23.12.2020
<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200702>
- L 1301/2014 *Sosiaalihuoltolaki* 30.12.2014/1301. Saataavilla 11.8.2020
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalinen%20kuntoutus#highlight2>
- Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. (2015). *Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra)*. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Saataavilla 10.11.2020
https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600
- Nieminen, A. (2018). *Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä, kentät ja mahdollisuudet*. Teoksessa Kostilainen, Harri & Nieminen, Ari 2018 (toim.): *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia*. [Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. DIAK Työelämä 13 -verkkojulkaisu]. Saataavilla 12.11.2020

[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Ty-
oelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Ty-
oelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Opintopolku (i.a). *Aikuiskoulutus*. Saatavilla 1.10.2020

[https://opintopolku.fi/wp/aikuiskoulutus/tyovoimakoulutus-opiskele-
itsesi-takaisin-tyomarkkinoille/](https://opintopolku.fi/wp/aikuiskoulutus/tyovoimakoulutus-opiskele-
itsesi-takaisin-tyomarkkinoille/)

Piirainen, Keijo (2018). *Kriisiavusta vastuulliseen asiakasohjaukseen*.

Opas sosiaalisen kuntoutuksen rakenteen ja prosessin haltuunot-
toon [Diakonia ammattikorkeakoulu, Helsinki 2018]. Saatavilla
16.11.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-322-3>

Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). *Osallisuus ei ole keino tai väline,
palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toi-
mintaohjelmissa*. Teoksessa T. Era (toim.), *Osallisuus – oikeutta vai
pakkoa?* [Jyväskylän ammattikorkeakoulu]. Saatavilla 9.10.2020

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6>

Raivio, H. (toim.) 2018. *Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää
osallisuutta. Yhteiskehittäen vaikuttavampaa sosiaalista kuntou-
tusta-Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeen (SOSKU) 2015-
2018 loppuraportti*. Työpaperi 7/2018. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvin-
voinninlaitos. Saatavilla 9.9.2020

[https://www.julkari.fi/bitstream/han-
dle/10024/136144/URN_ISBN_978-952-343-070-9.pdf?se-
quence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/han-
dle/10024/136144/URN_ISBN_978-952-343-070-9.pdf?se-
quence=1&isAllowed=y)

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. (2006a). *Menetelmäopetuksen
tietovaranto*. KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saata-
villa 11.11.2020

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. (2006b). *Menetelmäopetuksen
tietovaranto*. KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saata-
villa 11.11.2020

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). *Menetelmäopetuksen
tietovaranto. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Kvali-
MOTV. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Saata-
villa 8.10.2020

- <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>
- Saunavaara, S. 2020. *"Breaking down barriers"- Työllistymisen esteiden murtaminen aikuissosiaalityössä* [Tiivistelmä, Kandidaatin tutkielma, Tampereen yliopisto]. Saatavilla 1.1.2021
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/119887/Saunavaara-Sanni.pdf?sequence=2>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2010). *Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020*. Saatavilla 7.12.2020 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73418/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223250.pdf?sequence=1>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (i.a). *Sosiaalinen kuntoutus*. Saatavilla 1.9.2020 <https://stm.fi/sosiaalinen-kuntoutus>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (i.a.-a.). *Kuntouttava työtoiminta*. Saatavilla 9.10.2020 <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>
- Stamm, I. (2017). *The human right to social security and its impact on socio-political action in Germany and Finland*. J. Hum. Rights soc. Work 2: 25-33. Saatavilla 20.12.2020
<https://doi.org/10.1007/s41134-017-0030-7>
- Talentia: *Arki, arvot ja etikka* (2017). Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettiset ohjeet. Saatavilla 9.9.2020
<https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- TE-palvelut (i.a.). *Työllistymistä edistävät palvelut ja kulukorvaus*. Saatavilla 11.11.2020
https://www.te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/palvelut_ja_kulukorvaus/index.html
- TE-palvelut (i.a.-a.). *Valmennukset*. Saatavilla 11.11.2020
<https://www.te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/valmennukset/index.html>
- TE-palvelut (i.a.-b.). *Työkokeilun käytännöt ja säännökset*. Saatavilla 30.1.2021
https://www.te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/kaytannot_ja_saannokset/index.html
- TE-palvelut (i.a.-c.). *Uraohjaus*. Saatavilla 11.11.2020
https://www.te-palvelut.fi/te/fi/nain_asioit_kanssamme/te_palvelut/puhelinpalvelut/puhelin_uraohjaus/index.html
- TE-palvelut (i.a.-d.). *Työvoimakoulutus*. Saatavilla 11.11.2020

- https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/ammatinvalinta_koulutus/tyovoimakoulutus/index.html
- TE-palvelut (i.a.-e.). *Palkkatuen kesto ja määrä*. Saatavilla 11.11.2020
https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/loyda_tyontekija/palkkatuki/palkkatuki_kesto/index.html
- TE-palvelut (i.a.-f.). *Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella tuettuna*. Saatavilla 11.11.2020
https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/ammatinvalinta_koulutus/omaehtoinen_opiskelu/index.html
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2018). *Suositus työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisen laatuksiteereiksi*. Saatavilla 11.10.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-249-9>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (1.a.-a). *Laadukkaan sosiaalisen kuntoutuksen periaatteita*. Saatavilla 11.12.2020
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/periaatteet>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (i.a.-b.). *Yksilötyöskentely*. Saatavilla 10.10.2020 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilotyoskentely>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (i.a.-c.). *Osallisuus*. Saatavilla 9.9.2020
<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (i.a.-d.). *Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet*. Saatavilla 3.10.2020
<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla 9.11.2020
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Valli R. (toim.) 2018. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta*

ja aineistonkeruu: vinkkejä aloitteleville tutkijoille. PS- kustannus, Jyväskylä

Valtioneuvosto (i.a.). *Marinin hallitus/ hallitusohjelma/ 3 strategiset kokonaisuudet/ osatyökykyiset ja erityistä tukea tarvitsevat*. Saatavilla 30.12.2020

<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/luottamuksen-ja-tasa-arvoisten-tyomarkkinoiden-suomi>

LIITE 1. Haastattelulomake

Sukupuoli ja ikäjakauma tulevat koontina
niitä ei käytetä yksilöidysti.

Sukupuoli	N	M
ikä		
Hankkeessa olo aika kk.		

Mihin yksilö- ja/ tai ryhmätoimintaan osallistuit?

Arviointi 1-5, oliko ohjauksesta hyötyä työllistymisestä kannalta
tai siihen mihin ohjauduit toiminnan jälkeen.

1= ei lainkaan hyötyä, 5= erittäin hyödyllinen

Yksilöohjaus arvioi
1-5

Kotikäynnit		
tapaamiset muualla		
tapaamiset toimistolla		
Ulkoilureitit/ kävely		
Valokuvaus		
Liikunta/ personal trainer		
Maalaus/ piirtäminen		
Muu, mikä		

Ryhmätoiminta arvioi
1-5

Miehen matka ryhmä		
Naisen kuva ryhmä		
Hevosvoimaa ryhmä		
Liikunta ryhmä		
Tallitiimi ryhmä		
Hyvinvointi ryhmä		
Sana- ja kuvaryhmä		
Tuunaus ryhmä		
Avoin ryhmä		
Muu, mikä		

Tilanteesi hankkeen jälkeen:

Tilanteesi nyt:

(sairausloma, työtön, kuntouttava työtoiminta, työssä, opiskelu, muu mikä?)

Mitä jäi pysyväksi hankkeesta
(ihmissuhteet, hyvinvointi, harrastus, jne.)?

Seuraavassa työllistyminen tai muu toimenpide pitää sisällään
kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilun, palkkatyön, opiskelun jne.

Mistä oli eniten hyötyä työllistymisen tai muun toimenpiteen kannalta?

Mistä ei ollut lainkaan hyötyä, työllistymisen tai muun toimenpiteen kannalta?

Mitä muuta haluaisit kertoa Sosku- hankkeesta?

LIITE 2. Tiedote haastateltaville

Tiedote 1.10.2020

Hei!

Opiskelen Diakissa sosionomin (AMK)- tutkintoa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kerätä tietoa SOSKU- hankkeessa käytettyjen menetelmien vaikuttavuudesta työllistymistä edistäviin palveluihin siirtymisessä. Tavoitteena on saada XX-kunnan työllisyysyksikölle tietoa niistä menetelmistä, joiden avulla voidaan kehittää paikallisesti toimivia sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä kuntouttavaan työtöimintaan.

Osallistuit XX SOSKU- osahankkeeseen 2015- 2018 välisenä aikana, joten kutsun sinut puhelimitse tapahtuvaan haastatteluun. Haastattelu on tarkoitus tehdä sinulle sopivana ajankohtana ja siihen tulisi varata aikaa n. 20- 30 minuuttia. Haastatteluaineistoon ei ole muilla pääsyä, ja tuloksia käsittelen anonymisti. Valmiissa tuloksissa ei ole haastateltavien tunnistetietoja, eikä muitakaan sellaisia asioita, jotka voisivat paljastaa haastateltavan henkilöllisyyden.

Mikäli haluat osallistua haastatteluun tai saada lisätietoa haastattelusta, voit lähettää minulle tekstiviestin tai soittaa.

Osallistumisesi on vapaaehtoista, mutta vastauksesi ovat arvokkaita.

Ystävällisin terveisin

Tarja Mäkipää

puh. xxxxxxxxx